

ACC. N:R M. 15478: 1-15.

Landskap: *Blekinge* ..... Upptecknare: *Kva Mönsö, Kallinge*
Härad: *Medelstad* ..... Berättare: " " "
Socken: *Ronneby* ..... Berättarens yrke: *fru*
Uppteckningsår: *1962* ..... Född år *1913* i *Ronneby sn.*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kvinnor och kvinnligt. s. 1-15. LUF 99.

7/5-62

I frakten härmed bringar här ha funnits en
 del del gamla brev, varom vittnes bevis
 en gammalman lever vid vattenkällan, liksom
 har jag en äldre person, genom intervju kom-
 mit fram till, att vi haft en storlek - termen
 i Värpnyds socker, Storlek termen vid Värp-
 nyd fanns i början av 1800 talet, men per-
 sonen som är född 1880 påstår att termen
 var borta redan då. Värpnyds termen ägdes
 av bönderna, och där valdes böndernas själva
 ingen anställd var anställd utan var och en
 valde sin själ, det var alltså hela byn som
 hade sin del, som del någon utomstående på
 fick den slika en del, en del en socker. I kvar-
 man hade hela byalaget samma rättigheter
 ifråga om underhåll och nyttjanderätt.

Fisket var ej av så stor betydelse, men
 anställd ägde fisket, där som fanns en

Aug 99

injälmar anställd. Spelka bröms kunde
användas bara i snösmältningen eller då vet-
tern mängden var så riklig att träden på
vaktområdet gick upp till ungefär 1 m.

Spelkan var så konstruerad att utomför
fanns en murad damm, murad av gråsten,
smellan stenarna och håligheterna fyllt med
jord så det blev absolut tät, höjden var 50-60
cm. och 1 meter bred, dammluckorna va inmur-
ade i muren. När brömsen sattes igång fick
den öppna dammluckorna litet i sänder,
för att det ej skulle komma för mycket vatten
in i brömsen. Det tog 8 timmar att mala
en säck som vägde 80 kg.

Vid Pinnelbyån vid Karlens, fanns en
kviltövern och i Wallinge fanns en. Karlens
lören ägdes av Karlens herrgård, därefter fick
lören namnet och där va en anställd mjölnare
Guds och stämme gårdar hade egna lörennar.
Vågra underlydande såsom frynare och leck-
slugsittare, var ju inte värbilt välkomna
efan dom fick i så fall änder till det lida
ledigt och mjölnaren själv behagade ta deras
säte. Karlens lören underhålls av herrgår-
den, och den va så betägn att 2 vägar bygg-
des vidert för lörens skull och den kallas
än idag för lörensågen. Mjölman hade som-
ma ställning som lörensågen i övrigt och in-
ställningen till lören var ömsidig, några
särskild plöering vid tolas, var jag sj härk ka-
las om, eller ett kamp för omiga förmänare än
lörensågen, sj kallar några hedersuppdrag.

Hjuckvarnen vid Karlsnäs församls om-
 bring 1897. Någon tekniskens anjälmanas om-
 lan har jag ej heller hört talas om. En god
 anjälmanas anmäls om, som va värdig och till-
 mätsgäende mot sina bundna bröst uten
 smärkelten (brännvinet) och tog bundorna i tur
 och ordning, ej heller fullade för mycket, ett
 steg på skäppan va fulla. Tulen va anjälma-
 nas, och för den anmändes en del till familjen
 att koka bröd för, och ibland hade anjälmanas
 sänuppfödte vid sidan om, inget begär för
 försäljning, ^{ja} har fått veta att det fanns en
 anjälmanas, som började koka för försäljning
 platsen heter Dömmala och ligger på gränsen
 till Småland, han började 1911, han va inte redd
 av bundna som en god anjälmanas fullade för härd
 och en annan hade hans spänner för sat på
 hans dörr, (Gode Gud tog bort vår ljöde begär

Man gör så lite för skyporn den Ljivorn
 Sullas va det mest brukliga för folkat ha-
 de inte råd att betala kontant, fattigdomen
 va stor och Sullas har dem lågt från
 Brannens begynnelse, och som jag vet så
 sent som 1930, omfattades erlåggs betaldningen
 kontant. Nijlmas drängar har förkommit och
 som ansågs då likställda med hordrängarna
 och som haddes ovanpå andra väringar på
 kornen, där fanns en så kallad brannkamara-
 re. Deras arbete var att hära in laster, isa på
 röden i skruen och så lära ut säckarna på
 laster igen. Här i skruen va det vraga med
 att röden va väl turad innan den framför-
 beredes till brann, utas den erseten att
 det gick inte att mala den för den segade och
 hängde fast vid brannstamma, det fanns
 även nyjlmor som vägrade mala dåligt för-

god säd, som sörv sörv att den fördäma-
de både kornen och stamar. Fortsättning gick
fält på i min kontrakt, först måste den vara väl
fukt innan den läggs för hägring och det var
ingen svårighet om det var torka och kaliga som-
mardagar, om en del ett klätär med mycket
regn var det mycket svårt att få in säden för, ja
det kan till och med finnas är så säden släp
på rot och gräst, en sädens säd är det svårt
att mala och blir mycket dåligt bröd, så gult
som möjligt att baka bröd av, det är bäst
som brödlärför. Fortsättningen skedd på den
tiden upp på vinden, när säden var tröskad
och hägrad lades den upp i säckar och östes ut
på vindsgolvet, här jävades den och fuktades, och
med jämna mellanrum tröskes det i den med
en gammal trästoppa med ett långt
starkt, om den fick gå väl igång från en an-

dans till den andra och la skaffan full
 vanda på vädren och håller på så att gå igenom
 den en 3-4 gånger på det som sig luft i den
 om man utvalit denna procedur och låt den
 ligga vord, vände det ofta att vädren brände
 ihop och klumpade sig, då sa vi att den blev
 uen. Torbningarna är mycket rikligt en på
 den dels för att brödet som behådes skick
 bli bra och dels för att det skulle gå bra att
 mala, det va med en stor ansträngning som
 vi deltog i orts första förönbak och det var
 jag höll en generativner tillbaka. Förresten har
 jag inte hört talas om någon restning av
 vädren annat än till bakfa, det va den fätti-
 gas dryck, bakfa va en dyrker typ. Det fanns
 gamla handbrevor att mala sig på, den var man
 gjut i distänkter och drog för hand, men då märkte
 några vara vord gult. för att ge färg åt bakfa.

Och dom som inte hade kyrka, användes
 regel istället, resten fylldes till nägotomr än
 hälften, och så skatades resten om och om igen
 så att resten rann ut på galvet och eggen
 blev kvar i resten, ja del fanns ännu fattigare
 kyrkor, som han använde bara sin hävskiff
 han ställde sig i ena ändan på logen, tog
 skiffen full och kastade korns över galvet till
 den andra ändan, och där de eggen lades
 och så blev liggande på mitten i logen, och
 resten hamnade i andra ändan av logen och så
 höll han på till resten såg lika var och fin
 ut som den varit kyrkad. Hans kyrkor och små-
 skällan, var om del ofast de små obördas
 bara resten ut av dom själva, så skatades
 den innan den lades i ladan, då tog dom en
 vask och slöt den med säggar, för att dom
 skivade och läste kyrkan skulle falla i galvet

Det var den finaste väden, stjärnor och
 ljus som tillade på glöden, och
 den lämpade sig bäst till utlösa och den gick
 inte inläs till brödd. Gattiga som inte hade
 någon öb, ber ofta sin väd på ryggen till kopar-
 den, ofta på förslut att han kunde ha den
 för öb och då hängde det lika mycket bak
 som fram och ibland knut han ett snör på
 mitten på väden alltså där den skulle ligga på ö-
 b och på vinsten drag den på en släde, väden
 vägs mellan 70-80 kg. Några väsbilden märken på
 vädena bäms jag inte till utom ~~en~~ ägarrens
 initialer eller andra bämsmärken, ett mär-
 ke av en ulltråd var ofta fastsatt som bäms-
 märke. Bändarna fördes till tvannar med
 stolar eller höll ved den heds för öb, och
 det kunde även hända, att den var en väd
 med åt sina tvannar, eller näbr.

Först malplacerades den, delarna som
hissa upp den, öste den i skuren och ^{de} fiska upp,
piska upp den, och var för den smald och färdig
för fullning, om den förut i och förän ut-
lämningsen, därför att myllret var varmt och be-
hövde kallna liksom. Säckarna förerades alltid
i fästa fäningen därmed. Sedan smaldes den
en gång och myllringen var domarna, hodi
myllnamn smalt foderid och nu skulle mala
brödred gjeds den den som, ordast med att
ha en skugga myllt en sitt egna och slå i och
läta framgå ut tag, innan den sedan slög
i bundens sid, på så sätt blev den renjord
myllringen lilla bara när man hockade
starna för att få den skarpare. Bändarna
var mycket arga med att få sin egen fäd
sittskan och det gällde att red, vidstygghet-
ten var stor, det varige jätligt med den egna.

Det fanns även folk som stäl utbudens på mjölkvarn, att han förkyllt deras päd om till d.t. ej brödet blev bra, eller något av djuren blev sjukare som fick en mjölk, alla hade samma ide deras egna var bäst.

Fåga specialister fanns för ett sällat gäng avskottaren utan det gjordes mjölkvarn själva, rikligt var ett sällat gäng mycket sälla, så det inte kom för mycket baktar, sattes den igång för det blev det för att på prästningar på vaktstjul och kuggstov, utan den skulle gå jämnt, utan störningar och andra sml. I hemkammaren fanns sängplats för väntetid och matlogg, i spis att elda i här fick bröderna vänta och även ligga för natten om det behövdes, mat fick den själva ha med sig, matrisen bakade bröd av förän, vällor eller en par brödstivar med fläsk-

- flött på isbället för smör och så en par
fläskbitar stekta och balla fjärtis. Säckarna
lastades på 2 olika sätt, ett en dom var med
tomterna inåt, alltså säckarna låg mot varandra
med tomterna så att om någon skulle gå upp
så hann injilut ut och blev då inne i vagnen.
Det andra och det andra var, lasta alla säckar-
na på ett håll, för då valte flera injilnes-
drängar bakom till reguskarsten och tog sig
i säckarna och när man skulle lasta flera kunde
man bakom till och slängte säckarna det gick
fort och lätt, men det var inte alla som ville
ha lastat på så vis utan som det förra.

U Gasselsted fanns i slutet på 1800
talat en röverkstavn, som byggdes av en
terambbyggare som kom från Skåne, Han
byggde flera av husen här och byggde
sedan till byggmästarebyrå.

Skerman byggde han till en lönnde präst och traligur be den sekondig och i flera våningar, jag har ej lyckats få några närmare uppgifter om själva Skerman och dess utseende. Den andra kördarna som anses i hans egen ställning fick omala där, om ^{ingen} s. b. fattig eller furar, Skerman är rön och flyttad till Kamdala socken.

Skerman byggaren gifte sig med dottern i huset och såsom byggmästare byggde han skolan i Hasselstad 1900-1901.

Skerman byggdes en släkt härlig, till skolan användes furu eller gran för att det va billigare och till hjul och bryggarna användes kämets därför att det var starkare och stod ut längre. Skerman byggaren som kom från Skåne och byggde skolan i Hasselstad hette Ole Persson.

Och yrket hade han lärt sig i Skåne.
 I min bantmat och i sockorn är alla
 brömar överlagda, ja flera för 5-10 år sedan
 hade vi brömar som drögs med elektrisk
 eller en vatturmaskin. Utledningarna till all
 korannama försurnat är den att kindarna
 skaffat sig brömar själva, som den smalar
 försädder på till korannarna, brödtäden
 säljes till spannmålsfabrikanten, och den an-
 ses ge en god tjänst för den står högt i pris
 Brödet säljes annars färdigt. Här i sockorn
 har den högt sitt bröd den senaste 20-
 25 år och jag tror inte att nutidens
 folk till har ett gammaldags brödbak
 era ut. Men själva har jag bakat ett sådant
 i en stor bakugn. Någon folkbrä eller gamla
 bröddelen har jag inte hört, men däremot ha
 kinderna räddat för att det skulle bli färdigt

Dom som inte låg torr, dom va räddas
för spöktimmarna, en som inte från honom
föran värmare 12 på natten och det va Tomas
natt, så han lär ha berättat han varit glöpt.
Nuggen, om du gjorde honom inget illa, utan
gick på vad till sin sida och står för va du,
och när han varit du och prövat se var du
helt borta du syntes inte honom honom!

Jag har hört att händerna va räddas
för att vara som bringarid 12 slaget, för
spöken av slita för förfärliga dom, om om
sigen särskild slyska var om det gäller
vårslan eller barn vil jag inget om.